

Aytmatov'un Suskunluk Sarmalı: Cemile Aytmatov's Spiral of Silence: Jamila

Adil AKTAŞ (Sorumlu yazar / Corresponding author)

Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek/Kırgızistan.
adil.aktas@manas.edu.kg, ORCID: 0000-0002-6140-9083

Özet

Bir iletişim modeli olarak suskunluk sarmalı, bireyin kanaatlerinin belirlenmesinde kamuoyunun etkisini gözlemlemek amacıyla Elisabeth Noelle-Neumann tarafından geliştirilmiştir. Buna göre birey, kamuoyuna aykırı fikirlere sahip olsa bile dışlanmamak için toplumun genel kanaatlerine göre fikir belirtmekte, sessizliğe bürünmektedir. Bu sessizlik, bazı durumlarda bireyin, mevcut fikirlerini değiştirmesine ve toplumun fikirlerini benimsemesine yol açmakta, bazı durumlarda ise fikirlerinin doğruluğuna inansa bile endişeden dolayı dile getirememiş şeklinde olabilmektedir. Her iki durumda da birey acı çekmekte, kamuoyunun karşısında direnç gösterememektedir. Bir iletişim kuramı olan suskunluk sarmalı ile Cengiz Aytmatov'un Cemile hikâyesindeki kahramanların yaşadıkları olaylar örtüşmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada Cemile hikâyesinde, bir yasak ilişki neticesinde toplumdaki dışlanma korkusuyla suskunluk sarmalına giren Cemile ve yakınlarının yaşadıkları olaylar, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Cemile hikâyesi ve suskunluk sarmalı modeli literatürde farklı açılardan ele alınarak üzerinde çokça tartışılan konular olmuştur. Ancak hikâyenin başkahramanı Cemile ve yakınlarının suskunluk sarmalı odağında incelendiği bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Dolayısıyla çalışma bu yönüyle önem arz etmektedir. Ayrıca çalışmada yapılan analiz ve tespitler, hikâye üzerinde yapılan özellikle ahlaki tartışmalara katkı sağlayacaktır. Ancak çalışmanın, suskunluk sarmalı çerçevesinde ele alınmasında müspet veya menfi bir yaklaşımdan kaçınılmıştır. Cemile ile Danyar arasında yaşanan yakınlaşma ile Seyit'in Cemile'ye karşı içinde hissettiği çocukça aşk, kahramanların girdikleri suskunluk sarmalı çerçevesinde ele alınmış, kahramanların nasıl davranması gerektiğine değil nasıl davrandıklarına odaklanılmıştır. Çalışmada Aytmatov'un, çocukluğunda Cemile'ye duyduğu aşktan dolayı girdiği suskunluk sarmalından, bu hikâyeyi yazarak çıkabildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Suskunluk Sarmalı, Kırgız Edebiyatı, Cengiz Aytmatov, Cemile

Abstract

The spiral of silence as a model of communication was developed by Elisabeth Noelle-Neumann to observe the influence of public opinion in determining an individual's beliefs. Therefore, even if the individual has contrary ideas to the public perception, in order to not to be excluded, the individual expresses his/her opinion according to the general beliefs of the society and becomes silent. In some cases, this silence may lead the person to change

Atf / Citation: Aktaş, A. (2024). Aytmatov'un suskunluk sarmalı: Cemile. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 24 (1), 1-27. <https://doi.org/10.32449/egetdid.1440346>

existing ideas and adopt the ideas of the society, whereas in other cases, due to anxiety, it may take the form of not being able to express ideas that are contrary to the society, even if they believe in their truth. In either case, the individual suffers and is unable to resist in the face of public opinion. As a communication theory, the spiral of silence and the events that the characters in Chyngyz Aitmatov's story "Jamila" experience coincide. From this point of view, in this study, in Chyngyz Aitmatov's story Jamila, the events experienced by Jamila and her relatives, who entered into a spiral of silence due to the fear of being marginalized from society as a result of a forbidden relationship, were analyzed by content analysis method. The story of Jamila and the model of the silence spiral have been widely discussed in the literature from a variety of perspectives. Unfortunately, there are no studies in the literature in which the protagonist of the story, Jamila and her relatives are analyzed with a focus on the spiral of silence. In this respect, therefore, this study is of a huge significance. In addition, the analysis and observations made in the study will also contribute to the moral discussions of the story. However, the study has avoided adopting neither positive nor negative approach in formulating the conceptual framework of the spiral of silence. The relationship between Jamila and Daniyar and Seyit's childish love for Jamila are dealt within the framework of the spiral of silence that the protagonists have chosen to keep silent, focusing on how they behave rather than how they should have behaved. The study concluded that through composing this novel, Aitmatov was able to break free from the spiral of silence that he had fallen into as a result of his childhood love for Jamila.

Keywords: *Spiral of Silence, Kyrgyz Literature, Chyngyz Aitmatov, Jamila*

"Hem konuşmaya ne gerek vardı?
İnsan her şeyi anlatamaz,
zaten kelimeler de her şeyi anlatmaya yetmez..."
(Aytmatov, 2011, s. 45)

Kamuoyu kanaatinin belirlenmesinde etki faktörü araştırmaları sonucu ortaya çıkan *hipodermik iğne (sihirli mermi)*¹ ve sonrasında savunulan *iki aşamalı akış*² kuramları 1970'lere gelindiğinde yerini *suskunluk sarmalı* modeline bırakmıştır. Elisabeth Noelle-Neumann tarafından geliştirilen bu modele göre bireyler toplum tarafından dışlanma endişesiyle toplumla aynı doğrultuda fikirleri çekinmeden

¹ Lasswell tarafından ortaya atılan *hipodermik iğne (sihirli mermi)* modeline göre kitle iletişim araçlarından çıkan mesajlar âdeta bir şırıngayla bireylerin bilincine zerk edilerek tutum değişikliği oluşturulmaktadır (Alemdar ve Erdoğan, 2005, s. 59-61).

² Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından ortaya atılan *iki aşamalı akış* modeline göre kitle iletişim araçlarının kanaatlerin belirlenmesinde sınırlı bir etkiye sahip olabileceği, asıl etkinin iki aşamalı bir akışla sağlanabileceği savunulmuştur. Buna göre kitle iletişim araçlarından topluma yayılan mesajlar önce *kanaat önderi* olarak adlandırılan aracı kişilerin yorumuyla süzgeçten geçirilmekte, sonra topluma sunulmaktadır (Alemdar ve Erdoğan, 2005, s. 58). Dolayısıyla kanaatlerin belirlenmesinde kitle iletişim araçları sınırlı bir etkiye sahip olmakta, asıl etkiyi *kanaat önderleri* oluşturmaktadır. Aktaş'ın belirttiğine göre (2024, s. 66) kanaat önderleri "toplumun medya araçlarına sınırlı ulaşım sağlayabildiği, bilgiye ulaşımın zor olduğu ve dolayısıyla kişiler arası yüz yüze birincil iletişimin daha yoğun olduğu zamanlarda ortaya çıkmış ve geleneksel yaşam tarzının hüküm sürdüğü, örf ve adetlerin geçerliliğini koruduğu cemiyet tarzı kapalı toplumlarda daha çok benimsenmiştir".

söyleyebilmekte, toplumun kabul etmeyeceği düşünceleri ise dile getirememektedir.³ Toplum kanaatlerinin⁴ belirlenmesinde eleştirel yaklaşımların başladığı yıllarda model üzerinde araştırmalar yapan Neumann'a göre (1998, s. 32) “dışlanma korkusu, suskunluk sarmalı sürecini harekete geçiren temel güç” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda toplum tarafından kabul edilmek ve dışlanmamak için kendini güvenceye almak isteyen bireyler, fikirlerini toplumun istediği şekle dönüştürmekte veya suskunluk sarmalına kapılarak sessiz ve tepkisiz kalmayı tercih etmektedirler. Birey kendi fikirlerini öne sürme konusunda çekinmekte, toplumun genel kanaatine ters düşmemek için kendi fikirlerini değiştirmektedir. Böylece yanlış olsa bile kamuoyunun fikri bireyin doğrularının önüne geçmektedir. Birey, acı çekmesine rağmen çoğunluğun yargıları nedeniyle dışlanma korkusuyla kamuoyuna saygı gösterdiğini belirtmektedir. Bu durum tersten okunduğunda aynı zamanda toplum, devamlılığını sağlayabilmek için yazılı olmayan normları baskı ve dayatma yoluyla bireye kabul ettirmekte, birey de aidiyet ihtiyacından dolayı topluma uyum sağlamakta, bu paradoks bu şekilde devam etmektedir. Literatürde *sessizliğin girdabı*, *sessizliğin spiral çemberi* olarak da adlandırılan “bu model bir bakıma gündem hazırlama modelinin negatif ayna imajıdır.” (Alemdar ve Erdoğan, 1998, s. 204) ve “sosyal ortaklıkta, tutunumun değerler ve amaçlar konusunda, kamuoyu denen yeterli bir anlaşma düzeyi tarafından sürekli sağlanması gerektiğini varsayar” (Tekinalp ve Uzun, 2009, s. 132).

Esasında susmak da konuşmak gibi bir iletişim şeklidir. Erdoğan'a göre (2011, s. 152) sosyal iletişimde kesinti, aralık, sessizlik ve suskunluk da iletişimi anlatmaktadır. Güler (2022), susma eylemini “dışsal bir uyarıcı etkisiyle ortaya

³ Bu konuda Solomon Asch tarafından yapılan deney, insanlardaki dışlanma korkusunun düşünceleri ifade etme veya değiştirme sürecinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Deneye göre deneklere üzerinde farklı uzunluklara sahip çizgiler bulunan iki kart gösterilmiştir. Kartlardan birincisinde tek çizgi, ikincisinde üç çizgi bulunmaktadır. İkinci karttaki çizgilerden hangisinin birinci karttaki çizgiye en yakın uzunlukta olduğu sorulur. Deneklerin hepsi soruya doğru cevap verdikten sonra ortam değiştirilerek soru tekrarlanır. Ancak ikinci ortamda deneklerden sadece bir tanesi gerçek denek, diğerleri ise denek rolünde asistanlardan oluşmaktadır. Ancak gerçek denek bundan habersizdir. İkinci ortamda sırayla denek rolündeki asistanlar anlaşmalı bir şekilde soruya yanlış cevap verirler ve gerçek denek bu cevapları duymaktadır. Sıra gerçek deneye geldiğinde ise ilk deneyde soruya doğru cevap verdiği hâlde ikinci deneyde çoğunluğun kanaatine göre karar belirtir. Bu deney boyunca 10 denekten yalnızca 2 denek doğru bildiği cevabı savunmakta ısrar etmiş, 2 denek çoğunluğa uyararak fikir beyan etmiş, 6 denek ise çoğunluğun yanlış fikrini kendi görüşü gibi savunmuştur (Neumann, 1998, s. 64).

⁴ *Kamuoyu* olarak nitelenen “toplum kanaati”ni Kapanı (1998), “belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplarına hâkim olan kanaat” (s. 147) şeklinde tanımlamaktadır. Nitekim toplumun kanaati, tek tek bireylerin kanaatlerinin toplamından daha fazlasını ifade etmektedir. Tek tek bireyler, birey olarak kalamayacaklarını anladıklarında çevrelerini gözlemlemekte, bu gözlemler neticesinde kamuoyunun kanaati ile kendi düşünceleri arasında seçim yapmakta ve güvende kalabilmek için genellikle kamunun fikirlerine meyletmektedir.

çıkan korku duygusunun, zihninde düşsel olarak tanındıktan sonra bireyin iç dünyasında yaşanan çatışmalar sonucunda dışarıdan izlenebilir hâle gelmesi” (s. 255) olarak açıklamaktadır. Ancak buradaki suskunluk kabul etmek anlamından ziyade, diğerlerinin görüşünü kabul etmediği hâlde bazı durumlarda dışlanma veya soyutlanma endişesiyle kendini belli etmeme, düşüncelerini açığa çıkarmama davranışı olabilirken bazı durumlarda yine aynı endişelerden dolayı çoğunluğun görüşünü kabul etmek, başka bir ifadeyle bireyin kazanan tarafta olma arzusu şeklinde olabilmektedir. Bununla birlikte toplumda sarmala kendini kaptırıp susmayı tercih edenler ya da susmak zorunda kalanlar olduğu gibi Neumann’ın *sert çekirdek* olarak adlandırdığı bir azınlık da bulunmaktadır. Bu sert çekirdekler genellikle marjinal fikirlere sahiptir ve dışlanmayı göze alabilmektedirler. Toplumda gerekirse sırtını dönebilen bu sert çekirdekler bazen toplumda çoğalabilmektedir, çünkü çoğunluğu oluşturanların hepsi aynı fikri savunduğunda ve farklı düşünceler olmadığında o fikir artık savunulamaz hâle gelmektedir.

Çalışmanın odağında yer alan bu model, dünyaca ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov’un *Cemile* hikâyesi çerçevesinde ele alınmıştır. Nitekim bu hikâyede Aytmatov, toplumun genel kanaatlerine uygun olmayan bir ilişkiyi anlatmaktadır. Hikâye, Cemile adlı genç bir kadının, henüz dört aylık evliyken kocası Sadık’ın askere gitmesinin ardından, askerden sakatlanarak dönen Danyar’la yaşadığı yasak ilişki üzerine inşa edilmiştir. Cemile ile Danyar arasında yaşananların *yasak ilişki* olarak ifade edilmesi, iki boyutlu olarak ele alınabilir. İlk olarak bu ilişkinin *yasak* olması, geleneklerine bağlı Kırgız toplumunca *kiçinekey mamleket* “küçük devlet” ve *koomdun paydubalı* “toplumun temeli” olarak kabul edilen aile kurumuna ters düşen bu tür bir ilişkinin hoş karşılanmayacak olmasındandır⁵. İkinci olarak bu yaklaşmanın *aşk* olarak değil de *ilişki* olarak nitelendirilmesi, Cemile’nin Danyar’a karşı hislerinin aşktan ziyade acıma duygusundan kaynaklanmasıdır. Hikâyedeki asıl aşk ise anlatıcı konumundaki Seyit’in yengesi Cemile’ye karşı içinde beslediği ancak kimseyle paylaşmadığı çocuksu aşktır.

Toplumdan dışlanma pahasına Cemile ve Danyar arasında cereyan eden ve yazarın ifadesine göre konusu gerçek yaşamdan alınmış olan bu karşı konulamaz yasak ilişkinin müsebbibi olarak Aytmatov, İkinci Dünya Savaşı’nı işaret etmektedir. “Eser üzerinde çalışırken sürekli olarak İkinci Dünya Savaşı’nı hatırlıyordum. Sadece benim halkıma değil, tüm insanlığa sayısız felaketler, milyonlarca ölüm getiren bu savaş; ahlaki temelleri, yüzyıllar boyunca oluşmuş olan gelenek ve görenekleri çok belirgin bir şekilde etkilemiştir.” (Aytmatov,

⁵ Kırgız toplumunda hoş karşılanmayan bu durum Sovyet rejiminin aile anlayışına da ters düşmektedir. Dıykanbayeva’nın belirttiğine göre, Sovyet döneminde aile bütünlüğüne önem verilir, eşinden ayrılanlara kınama cezası verilerek parti üyeliğinden ve işinden atılırdı (2015, s. 181). Aytmatov (2022, s. 153), boşanan kişilerin edebî eserlerde Sovyet rejiminin direktifi gereği olumsuz karakterler olarak tasvir edildiğini belirtmektedir.

2022, s. 149) diyerek yaşananların aslında Kırgız geleneklerine uygun olmadığını vurgulamaktadır. Bununla birlikte bu yaşananlarda, Orta Asya coğrafyasındaki ulus devletlere yönelik Sovyetleştirme politikasının bir gereği olarak “toplumsal mühendislik” (Roy, 2000, s. 96, 121) adı altında kültürel değerlere yapılan müdahalelerin, Sovyet baskısı altında yaşam mücadelesi veren emekçilerin uğradığı kültürel kimlik erozyonunun da etkisi olmuştur. “Modernist ve ilerlemeci bir ideoloji olan sosyalizmi bir toplum projesi olarak uygulamaya koyan Sovyet rejiminin insan yaşamının anlamını salt ‘ekonomik başarı’ya indirgemiş olması, bireylerin kişisel ilişkilerinde çözümlere, daralmalara ve yabancılaşmalara neden olmuştur” (Özyurt, 2023b, s. 137). Bu politikadan edebiyatçılar ve eserleri de etkilenmiş, ortaya konan eserler biçim olarak millî olsa bile içerik olarak genellikle Sovyet rejimine uygun olarak hazırlanmıştır. Bu ulusların edebiyatçıları da Rus edebiyatçıları gibi Karl Marks ve Friedrich Engels’in fikirleri doğrultusunda ortaya çıkan (Gün, 2023, s. 456) *toplumcu gerçekçi* yaklaşımla eserlerini kaleme almışlardır. Ancak zaman zaman eserlerinin içine yerleştirdikleri örtük eleştirilerle toplumsal gerçekliğin yanında Georg Lukacs’ın *eleştirel gerçekçilik* olarak adlandırdığı yerel gerçekliği (Oktay, 1986, s. 11-12) de sezdirmeye çalışmışlardır. “İnsan özünün daha iyi yakalandığı, toplumsal yaşamın politik nedenler ihmal edilmeksizin ele alındığı” (Tural, 2014, s. 21) bu yorumda asıl olan söylenenler değil, söylenmeyenlerdir.

Bu edebiyatçılardan biri de ünü Sovyet sınırlarını aşarak tüm dünyaya yayılan Kırgız yazar Cengiz Aytmatov’dur. Henüz genç bir yazarken edebiyata kazandırmış olduğu ilk eserleri, toplumcu gerçekçiliğin yukarıda bahsedilen ilkeleri doğrultusunda yazılmış olduğundan Sovyet rejiminin iltifatını kazanmıştır. Aytmatov’un bu ilk dönem eserleri “totaliter bir rejimde olması gerektiği gibi suya sabuna dokunmayan, rejimin öğretileri ve egemen ideolojiyle barışık, hatta onu öven metinlerdir” (Kolcu, 2008b, s. 38). Kendisi de rejimin istediği kalıba girmeden edebiyat dünyasında var olamayacağını bildiğinden, Sovyet resmî ideolojisinin Kırgızlar tarafından benimsenmesini kolaylaştıracak tarzdaki bu eserlerinde, Kırgız halkının karanlıktan aydınlığa kavuşması için âdeta Sovyet modernitesinin propagandasını yapmıştır. *Cemile* hikâyesinde de bu anlayışa uygun olarak İkinci Dünya Savaşı’na ait “olağanüstü süreçte zor ekonomik koşulların betimlemesini yaparken, rejim övgüsünden veya eleştirisinden uzak olarak, savaş ile insanca yaşam arasındaki çelişkileri anlatmaya ve okuyucunun evrensel vicdanını harekete geçirmeye çalışır” (Özyurt, 2023a, s. 147). Sonraki eserlerinde ise durum tersine dönmüştür. Olgunluk dönemlerine denk gelen bu süreçte Kara’nın (2013, s. 115) ifadesine göre, Sovyet resmî edebiyat politikasını yaratıcı özgürlüğü kısıtlayan bir olgu olarak algılamaya başlamıştır.

Rejim tarafından her türlü sansürün uygulandığı bir ortamda eser veren Aytmatov, eserlerinde genellikle, Sovyet idaresini bazen açıktan bazen eserlerin

içinde şifrelerle örtük biçimde eleştirmiş, bir taraftan Kırgızların ahlaki, manevi ve kültürel değerlerini ön plana çıkarırken diğer taraftan tabiatın her bir parçasından faydalanarak insanlığın değişmez duygularını sözlü gelenekle harmanlamış, insanlığın temel sorularına eserlerinde cevap aramıştır. Böylelikle millî olandan evrensel olana ulaşarak okuyucuyu çok boyutlu bir düşünce ikliminde gezdirmiştir. Akmataliyev'e göre (1998) onun sanatsal başarısı “halkın örfüne, Manas başta olmak üzere muhteşem zengin bir halk edebiyatına dayanması ve bununla beraber aynı zamanda Batı ve Doğu halklarının sanat kültürünün mükemmel şekilde sentez oluşturmasında yatmaktadır” (s. 90). Eserlerinin genelinde ağır basan ana tema *hürriyet* vurgusudur. Onun eserlerinde hürriyet bazen bir türkü, bazen bir resim, bazen bir gemi veya bir başka unsur olarak görülmektedir. Hürriyetten başka onun eserlerinde “ferdi problemlerden hareketle insanın yaşadığı toplumun çıkmazlarını, ideolojik saplantıları, rejimin (komünizm) insanlar üzerinde yaptığı tahribatlar, kuşaklar arasında git gide büyüyen uçurumlar, millî ve manevi değerlerin yıkılışı, terk edilişi” (Kolcu, 2008b, s. 130) gibi konuların yoğun olarak işlendiği görülmektedir. İnsanlığın evrensel dilini kullanarak felsefi bir derinlik içerisinde iletmek istediği mesajları bazen bir hayvan, bazen bir tabiat parçası üzerinden okuyucularına iletmektedir. Akın'ın (2015) ifade ettiği gibi eserlerinde insanlık vicdanını merkeze alarak tüm evrenin vicdanına göndermeler yapmaktadır (s. 1563). Çelik'in (2010) ifade ettiğine göre, Aytmatov'un, İkinci Dünya Savaşı'nı konu alan eserlerinde, asıl savaş cephe gerisinde yaşandığından, cephede yaşananları aktarmaktan ziyade, cephe gerisinde yaşanan yoksulluk, acı, ıstırap, gözyaşı, ahlaki çöküntü, sakat insanlar vb. iç ve dış dünyalarıyla âdeta röntgenleri çekilerek en ince ayrıntısına kadar anlatılmaktadır (s. 164). Aytmatov'un eserlerinde üzerinde durulması elzem olan bir başka konu da onun aşkı ve kadını ele alış biçimidir. Onun eserlerinde aşk macerasına kapılan karakterler genellikle bazı tabularla karşı karşıya bırakılır ve seçim yapmak zorunda kalır. Karakter, bu seçim sürecinde vicdanı ve yüreğiyle sürekli bir savaş hâlinindedir. Ayrıca onun eserlerinde kadın karakterler emekçi özellikleriyle çok baskın durumdadır. Anne, kardeş, sevgili veya eş olarak gerek günlük yaşamda gerekse savaş zamanında, korunan değil koruyan ve destek olan çalışkan, becerikli, güçlü bir kadındır.

Cemile'nin Olay Örgüsü

Aytmatov'un kadın ve aşk temalı eserleri içerisinde en dikkati çeken eser *Cemile*'dir. Nitekim Kolcu (2008a), *Cemile*'yi Fransızcaya çeviren ünlü Fransız Şair Louis Aragon'un bu hikâyeye için dünyanın en güzel aşk hikâyesi yorumunu yaptığını belirtmektedir (s. 126). Dolayısıyla *Cemile*, Aytmatov'un Sovyet coğrafyası dışında tanınırlığını sağlayan ilk eseri konumundadır. Göz'e göre (2015, s. 103; 2020, s. 548) yeni bir edebî devrin başlangıcı olarak kabul edilen ve toplumcu gerçekçi kuramın yeniden yorumlandığı bu hikâyede, sınıflar arası mücadele bir kenara bırakılarak cephe gerisindeki zor şartlar romantik bir

melodiyle harmanlanmıştır. Gariper (2014), hikâyenin “maddi arzuların, çıkarların, ihanetlerin, kıskançlıkların ve intikam duygularının kirletmediği, kendiliğinden doğuvermiş bir yasak aşkın hikâyesi” (s. 70) olduğunu ifade etmektedir. Yılmaz’a göre (2021) “yazarın Kırgız toplumunun bünyesinden çıkardığı bu hikâye, toplum içinde bazı algıların ve katı tutumların kırılması noktasında hem tarihsel sürecin bir tanığı hem de değişmesinde bir yapı taşı olduğu söylenebilir” (s. 214). Çelik ve Ükübayeva’nın (2021) ifadesiyle Kırgızistan’da yayımlandıktan sonra infilak etkisi yaratan *Cemile* adlı eseriyle Aytmatov, ünlü Kazak aydını Muhtar Avezov tarafından *ak bata* (hayırlı dua) almış ve Orta Asya Türk edebiyatındaki ilk psikolojik hikâye unvanıyla Kırgız edebiyatında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur (s. 37).

Cemile hikâyesi, geleneksel değerlerine bağlı Kırgız toplumunda evli bir Kırgız kadınının, toplum tabularını göz ardı ederek Danyar adlı bir genç ile yaşadığı karşı konulamaz ilişki üzerine inşa edilmiştir. Nitekim Cemile evli bir kadındır ve henüz dört aylık evliyken kocası İkinci Dünya Savaşı nedeniyle askere alınmıştır. Çocukluğundan itibaren babası tarafından âdeta bir erkek gibi yetiştirilen Cemile, erkek gibi ata binmekte, heyecanlı, cesur, pervasız, gözü kara ve toplum içerisinde hafifmeşrep sayılabilecek bir karakter sergilemektedir.⁶ Kocasını Sadık’la bir at yarışında tanışmışlardır. Yarışta Cemile Sadık’ı mağlup etmiş, Sadık da bu yenilginin sonunda Cemile’yi kaçırmıştır. Ancak evlendikten sonra da Cemile’nin toplum içerisinde hafifmeşrep sayılabilecek davranışları devam etmektedir. Cemile, eskiden olduğu gibi küfürler etmekte, yaşlı genç demeden sözünü esirgememekte, erkeklerle kavgaya tutuşmaktadır. Bunun yanında bu sıra dışı davranışlarına rağmen üzerine düşen sorumlulukların bilincindedir. Rejimin isteği üzerine kocası askere gittikten sonra o da cepheye erzak yetiştirmek için var gücüyle çalışmaya başlamıştır. Tarlalardan elde edilen mahsuller türlü zorluklarla istasyona taşınmakta, oradan da cepheye gönderilmektedir. Bu süreçte Cemile, kayınvalidesi ve kocasının üvey kardeşi Seyit ile birlikte yaşamaktadır. Ancak günün birinde savaştan yaralı olarak dönen Danyar adlı bir gencin, Cemile’nin yaşadığı köye gelmesiyle Cemile’nin dünyası değişir. Danyar, istasyona çuval taşımakla görevlendirilen Cemile’ye yardım etmektedir. Ancak bir ayağı aksadığı için zorlanmaktadır. Çuval taşıma görevi âdeta Cemile ile Danyar’ın birbirlerini tamamlamalarını sağlamış, beraber çalıştıkları süre boyunca aralarında duygusal bir yakınlaşma başlamıştır. Bu yakınlaşmanın yaşadıkları toplum tarafından kabul edilemeyeceğinin ikisi de

⁶ Leyla ve Mecnun’daki dünyaya küskün, yaşamdan kopuk tipten ziyade Oğuz Kağan, Dede Korkut ve Manas Destanı’ndaki hareketli, canlı, yaşama aşkıyla dolu (Kaplan, 2001, 148), kahraman, mücadeleci ve yiğit kadın tipi (Yardımcı, 2007) ve cesur, güçlü, savaşçı, ok atma, ata binme gibi Türk destancılık geleneğinin alp kadın tipi hususiyetlerini (Gün, 2022, s. 893) üzerinde barındıran Cemile’nin bu özellikleriyle destancılık geleneğinin güçlü bir şekilde korunduğu Kırgızistan’da Aytmatov tarafından da romanlara yansıtıldığı görülmektedir.

farkındadır. Ancak içinde buldukları duruma karşı koyamamakta, toplumsal normlara âdeta meydan okumaktadırlar. Yine de toplumun değerlerini tamamen göz ardı edememektedirler. Çünkü hikâyenin sonunda evlenip aynı köyde yaşamak yerine dışlanma endişesiyle beraber kaçmayı, buldukları toplumdaki uzaklaşmayı tercih etmişlerdir. Başından beri Danyar ile yengesi Cemile arasındaki yakınlaşmanın farkında olan ancak sessiz kalmayı tercih eden kayınbirader Seyit ise hikâyenin anlatıcısı durumundadır.

Analizler ve Bulgular

Aytmatov, bu hikâyeyi gerçek hayattan esinlenerek kaleme almıştır. Danyar ile Cemile'nin çalışırken söyledikleri aşk türkülerinden yola çıkarak esere ilk önce "Melodi" adını vermiş, daha sonra başkahramanın adının verilmesinde karar kılmıştır. Cemile ile Danyar kaçarken arkalarından bakan Seyit ise Cengiz Aytmatov'un kendisidir. Bu olayı şu cümlelerle ifade etmektedir: "Eğer yanılmıyorsam Danyar'ın prototipi olan kişinin Kazakistanlı olduğu ve yetimhanede büyüdüğü söylenmişti. Aslında o yıllarda, şüphesiz, bir kitap yazacağımı tahmin bile etmiyordum. Tahmin etseydim, elbette, bu insanlar hakkında daha fazla şey öğrenmeye çalışırdım" (Aytmatov, 2022, s. 151). Hikâyeyi kaleme alma nedenini ise Aytmatov şu cümlelerle ifade etmektedir:

Eskiden Kırgızların yazılı olmayan bir kanunu vardı, buna göre genç bir kadın dul kaldığında, ölen kocasının küçük erkek kardeşi veya yakın bir akrabası ile evlendirilirdi. Bu, her şeyden önce çocukları yetim bırakmamak, aile içindeki işgücünün azalmasını ve soyun zayıflamasını önlemek içindi. Ancak milyonlarca genç askerin hayatına mal olan İkinci Dünya Savaşı, bu yazılı olmayan kural ve yasaları kendine göre değiştirdi. Yüzyıllık geleneklerin bu bozulmalarından biri, Cemile'nin yazılmasında itici güç olmuştur (Aytmatov, 2022, s. 150).

Eser yayınlandıktan sonra birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Burada eleştiriye konu olan, Aytmatov'un dünyaca tanınmasını sağlayan sanatsal başarısı değil, evli bir kadının toplumsal normlara karşı gelerek başka bir erkekle yaşadığı ilişkinin eserde işlenmesidir. Kırgız toplumunda aile kurumuna verilen önem, eserin Kırgız toplum yapısına aykırı olarak görülüp tenkit edilmesine neden olmaktadır. Başka bir ifadeyle içeriğin nasıl işlendiği değil kendisi eleştirilmektedir. Aytmatov (2022), bu konuda sanatını, edebiyatı zehirlemek için kullandığı gerekçesiyle birçok eleştiriye maruz kaldığını belirtmektedir (s. 154). Akmataliyev (1998) ise Cemile'nin davranışının hafifmeşreplik olarak değerlendirilemeyeceğini, kocası ile evlilikleri aşka dayanmadığı için Cemile'nin Danyar sayesinde kendi bahtını bulduğunu ifade etmektedir (s. 51). Gariper (2014), Cemile'nin davranışını, toplumun belirlediği kurallar çerçevesinde hayatını sürdürerek kolektif yaşama biçimi içerisinde *kendilik yitimine* uğramak yerine, iç dünyasından gelen sesi dinleyerek *kendi benliğini bulmak* şeklinde yorumlamaktadır (s. 60-61). Ayrıca Aytmatov, Cemile ile çok sayıda olumsuz eleştiriye maruz kalırken romantik bir aşk yerine sorumluluk ve sadakat ilkesinin

ön plana alındığı *Kızıl Coluk Calcalım* (Selvi Boylum Al Yazmalım)⁷ adlı eseri ile bu kadar eleştiri almamıştır. Nitekim Asel ile evli olduğu halde İlyas, iş yerinde çalışan Kadiça ile yaşamakta, Asel de bunun üzerine İlyas'ı terk etmiş ve Baytemir'le yaşamaktadır. Her iki eserde de evlilik dışı ilişkilere yer verildiği halde Aytmatov'un *Cemile*'den dolayı eleştirilmesinde, bu hikâye ile Kırgız edebiyatçıları arasında adını duyurmanın ötesine geçerek dünyaca ünlü bir yazar olması veya Cemile'nin sevgilisi Danyar'ın hikâye boyunca Kazak türküleri söylemesi etkili olmuş mudur? Bu soruların cevabı her iki eser üzerine yapılacak başka araştırmalarda aranabilir. Ancak bu araştırmamanın amacı tüm bu tartışmalara katılarak hikâyedeki kahramanları savunmak veya suçlamak değil, bu kahramanların yaşananlardan dolayı girdikleri suskunluk sarmalını analiz etmektir.

Aytmatov'un bu eseri, savaşın neden olduğu olayların toplum üzerindeki olumsuz ve yıkıcı etkilerini göstermesi açısından manidardır. Savaş her ne kadar cephede devam etse de asıl yıkım cephe gerisinde yaşanmaktadır. Savaş nedeniyle ekonomik sıkıntılar baş göstermekte, ruhsal ve bedensel rahatsızlıklar çoğalmakta, toplumun direği olan aile temelden sarsılmakta, geleneklerin ve törenin toplum üzerindeki kontrolü azalmaktadır. Hikâyede hürriyet sevdası uğruna topla tüfekle yapılan savaştan başka bireyin kendisi olmak uğruna töreyle giriştiği savaş gözler önüne serilmektedir. Başka bir ifadeyle bu hikâyedeki asıl savaş töreyle aşkın savaştır.

Sadık, cephede hürriyet uğruna düşmanla savaşırken köyde bıraktığı karısı Cemile'nin kendi iç dünyasında verdiği savaş, yazarın çocukluğunu temsil eden gözlemci-anlatıcı durumundaki Seyit'in iç konuşmalarıyla birinci tekil kişi ağzından anlatılmaktadır. Ancak Seyit, tüm bu olaylar yaşanırken sadece şahit olmakta, olaylara müdahale etmemektedir. Aytmatov da eseri kaleme alırken olaylara müdahale etmemekte, dışarda kalmayı tercih etmekte, yaşananların ahlaki sorgulamasını okuyucuya bırakmaktadır. Dolayısıyla hikâyenin sonunda Cemile ile Danyar'ın her şeyi arkada bırakarak köyden gizlice kaçmaları kimi okuyucular için mutlu son olarak nitelendirilebilecekken kimileri için affedilemez bir durum olabilir. Bunun muhasebesini yazar, okuyucunun kendi değer yargılarına bırakmaktadır.

⁷ Türkçeye *Selvi Boylum Al Yazmalım* olarak çevrilen ve aynı adlı sinema filmi de yapılan *Kızıl Coluk Calcalım* romanında Aytmatov, başkahraman Asel'e aşk ve sevgi arasında seçim yaptırmaktadır. Asel ve İlyas birbirlerine âşık olmuşlar ve neticede kaçarak evlenmişlerdir. Ancak bir süre sonra İlyas, çalıştığı işyerindeki Kadiça adlı başka bir kadınla birlikte olmaya başlayınca Asel, çocuğunu da alarak evi terk etmiştir. Bu süreçte Baytemir'le tanışmış ve onu tanıdıkça içinde ona karşı sevgi duymaya başlamıştır. Çünkü Baytemir zor zamanda Asel'e ve çocuğuna sahip çıkarak onları korumuştur. Eserin sonunda Asel'in İlyas ve Baytemir arasında tercih yapması gerektiğinde Asel, kendisi için emek harcayan ve sorumluluk sahibi olan Baytemir'i tercih etmiştir. Daha detaylı bilgi için bkz: (Aytmatov, 2021).

Hikâyedeki olaylar Cemile, Danyar, Sadık, Seyit, Osman ve kayınvalide olmak üzere altı karakter üzerine inşa edilmiştir. Bu sayı hikâyedeki baskınlık durumuna göre Cemile, Danyar ve Seyit ana karakterlerine indirgenebileceği gibi baba, Onbaşı, köylüler gibi yan karakterlerin dâhil edilmesiyle artırılabilir. Hatta tabiat ve toplumsal normlar, kahramanların doğrudan veya dolaylı yollardan destek aldıkları veya mücadele ettikleri gizil karakterler olarak değerlendirilebilir. Ancak çalışmada yan karakterlerin analizlerine girilmeden hikâyede yer alan baskın karakterlerin yaşadıkları olaylar neticesinde takındıkları tavırlar, suskunluk sarmalı çerçevesinde ve karakter özelinde alt başlıklar hâlinde sıralanmıştır.

Cemile

Hikâyenin başkahramanıdır. Babası bir erkek çocuk sahibi olamadığı için Cemile'yi çocukluğundan beri erkek gibi yetiştirmiştir. Bu yüzden Cemile rahat tavırlar sergileyen, sözünü esirgemeyen, serbest yaşamaya alışkın biridir. Yetişkin bir kız olduktan sonra Sadık'ı bir at yarışında yenmiş, Sadık da Cemile'yi kaçırmıştır. Dolayısıyla Cemile ile kocası Sadık arasındaki evlilik bir aşk evliliği değildir. Bu durum, Cemile'nin, evlendikten sonra tavırlarında herhangi bir değişiklik olmamasından anlaşılmaktadır. Evlilik Cemile'nin yaşam tarzında bir değişiklik oluşturmamıştır. Ancak yine de Cemile, geleneklerine bağlı ve kocasına sadık bir eş olmuştur. Köydeki birçok erkek askere gittikten sonra bazı kadınlar az sayıdaki erkeklere meyletse de Cemile sadakatinden ödün vermemiş, birçok kadının kayıtsız kalamayacağı Osman'ın uygunsuz teklifini reddetmiştir. Kocasıyla aşk evliliği yapmamış olsa da neticede o evli bir kadındır ve geleneklere göre evli bir kadının böyle bir ilişkiye rıza göstermesi yaşadığı toplum nazarında mümkün değildir. Ta ki Danyar'la aralarında duygusal bir yaklaşma başlayana kadar. Artık gelenek, töre onun için önemini kaybetmiştir. Sadık'la aşk evliliği yapmadığı için onunla sadece töre gereği evli kalmış, Danyar'la yakınlaşmaya başladıktan sonra ise duygusal yakınlığı olan bir insanla birlikte olmanın mutluluğu ön plana çıkmıştır. Yazarın burada sevgiyi, geleneklere karşı gelmenin mazereti olarak gösterdiği söylenebilir. Çünkü köyde hiç kimsenin haberi olmayacağı hâlde Osman'la birlikte olmayı reddeden Cemile, Danyar'la yaşayacağı ve komşu köylerin bile duyacağı bir ilişkiye karşı koyamamıştır. Osman'ın: “Savaş var, kocanın kamçısını yemediğin için kuduracaksın! Benim karım olsaydın gösterirdim sana ben!” (Aytmatov, 2011, s. 19) diyerek Cemile'yi kışkırtmasının ardından bu sözlerle şahit olan Seyit ile güneş batana kadar tarlada birlikte çalıştıkları hâlde bütün çalışma süresini suskunlukla geçirmişlerdir. Buradaki sarmalın nedeni Cemile ve Seyit'in birbirlerinden utanmaları, çekinmeleridir. Çünkü Seyit, Osman'ın Cemile'ye karşı tahrik edici sözlerine şahit olmuştur. Osman'ın utanç verici sözlerini âdeta susarak hazmetmeye veya unutmaya çalışmaktadır. Cemile'nin suskunluğu ise sadece konuşmamak değil o an tarladaki varlığını da unutturmaya yöneliktir:

Yüzünden düşen bin parçaydı. Bana ağzını açıp ne bir kelime söyledi, ne de eskiden olduğu gibi gülümsedi. Ben küçük arabayı yanına getirince, o iğrenç sarkıntılıktan söz etmemek için, dirgenini hızla ot yığınının daldırıyor, sonra bir hamlede kaldırıp önünde tutuyor ve yüzünü ot dolu dirgenin ardına saklıyordu (Aytmatov, 2011, s. 20).

Buradaki suskunluk, dışlanma veya yalnız kalmaktan duyulan endişeden değil, bilakis yalnızlığı tercih etmekten, yaşananları hazmedebilmek için susarak geçirilmesi gereken bir zaman dilimine duyulan ihtiyaçtan dolayıdır. Ancak yeteri kadar suskun kaldıktan sonra Cemile: “Osman gibileri kalbimden geçenleri ne bilsin? Kimse bilemez... Belki bunu anlayacak kimse yoktur dünyada...” (Aytmatov, 2011, s. 20) diyerek açığa çıkaramadığı duygulardan dolayı hapsoldüğü suskunluk sarmalına işaret etmektedir.

Cemile, eşi Sadık'ın askerden gönderdiği mektuplar köye ulaştığında da suskunluk sarmalına girmektedir. Çünkü aileden başka aksakalları ve tüm yakın akrabaların hâlini hatırladıktan sonra mektubun sadece son cümlesinde emaneten eklenmiş gibi “ve karım Cemile'ye de selam ederim” şeklinde kısacık bir cümleyle geçiştirilmek Cemile'nin ağızına gitmektedir. Ancak bunu kimseye söyleyememekte, içine atmak zorunda kalmaktadır:

Cemile'nin üçe katlanmış mektubu her alışında kıpkırmızı olduğunu fark ederdim. Satırlara hızlı hızlı göz gezdirerek okudu mektubu. Ama sonuna yaklaştıkça omuzları iyice çöker, yanaklarının ateşi yavaş yavaş sönerdi. İnatçı kaşlarını çatar ve son satırları okumadan, mektubu, ödünç alınan bir şeyi iade ediyormuş gibi, soğuk bir ilgisizlikle anneme verirdi (Aytmatov, 2011, s. 22).

Cemile'nin bu durumunu kayınvalidesi, kocasının askerde olmasının genç kadında neden olduğu zorluk olarak yorumlamakta ve onu kocası askerde olan diğer kadınları örnek göstererek teselli etmeye çalışmaktadır. Kayınvalide: “Bütün milletle beraber sen de katlanacaksın. Erkekleri için üzülme, sıkılmayan yok sanıyorsun. Üzül, ama bunu belli etme, içinde sakla!” diyerek Cemile'yi suskunluğa davet etmektedir. Ancak Cemile'nin suskunluk sarmalına girmesinin nedeni başkadır. İçinden: “Ah küçük ana, hiç mi hiçbir şey anlamıyorsunuz!” diye geçirmekte ve mektubun en sonunda ve sadece kısa bir cümleyle yollanan selamı, kocasının gözünde değerinin olmadığına bağladığı için sessiz kalmaktadır. Oysa Sadık, ebeveynlerinin yanında okunan bir mektupta karısına aşk sözleri söylemenin, hatta karısından söz etmenin utancıyla bu şekilde davranmaktadır. Bu, geleneklerin bir gerekliliğidir. Ancak Cemile, bu mektuplarda kocasından geleneklere rağmen sevgi sözcükleri bekleyerek aşkı geleneklerin önüne koyduğunu şimdiden okuyucuya sezdirmektedir.

Rejimin kendilerine yüklediği görev gereği köyden istasyona mahsul taşıyan Cemile ve Danyar, bu yolculuklarda birbirlerine ısınmışlar ve yakınlaşmaya başlamışlardır. Bu yolculuklarda Seyit de onlarla birlikte. İstasyona çuval taşıırken Danyar'ın içten duygularla Cemile'ye sürekli bakmasından rahatsız olan

Seyit, kıskançlığının neticesinde Danyar'dan intikam almak için Cemile ile anlaşmalı şekilde ağır bir şaka yapmışlardır. İki kişinin kaldırmayacağı bir çuvalı ona yalnız taşıttıkları bu şakanın neticesinde Danyar'ın zaten sakat olan ayağı daha da kötüleşmiştir. Yaptıkları şakadan dolayı pişman oldukları için dönüş yolunda kendilerini affettirecek ve ortamı yumuşatabilecek hamlelerde bulunurlar. İlk hamle Cemile'den gelir ve bir türkü söylemeye başlar.

Burada Cemile'nin Danyar'a karşı içinde beslemeye başladığı ancak sarmalda kalarak kimseye söyleyemediği duyguların bir aşktan ziyade merhamet ve acıma duygusu sonucunda oluşan sevgi yoğunluğu olduğu söylenebilir. Çünkü Cemile, Danyar'la ilk karşılaştığı zamanlarda onunla dalga geçmekte, sürekli şakalar yapmaktadır. Ancak Cemile'nin son yaptığı şakadan dolayı Danyar zarar görmüştür. Kimsesiz, evi barkı olmayan, fakir ve sakat bir insana yaptığı şakanın neticesinde yaşadığı pişmanlık, Cemile'yi âdeta günah çıkarma ve kendisini affettirme çabasına zorlamıştır. Bu zorunluluğun, Zweig'in (1958) kahramanlarında⁸ olduğu gibi kişinin, kendisini muhatabına karşı içinde sevgi beslemek zorunda hissetmesi şeklinde açıklanabilir. Üstelik Danyar için bu olay sadece bir şakadan ibaret değildir. İlgisi göstermeye başladığı bir kadına karşı verdiği bir sınavdır. Cemile'nin hazırladığı bu şakayı sonuna kadar devam ettirmiş ve türlü zorluklarla ve yaralanma pahasına Cemile'nin bilerek ağırlaştırdığı çuvalı ambarın tepesine kadar taşıyarak sınavı kazanmıştır. Cemile, bu olay neticesinde Danyar'ın gözündeki değerini anlamıştır. Kocasını Sadık'tan görmediği değeri Danyar'dan görmüştür. Sevgi açlığı çeken bir kadın olarak Cemile, tüm bu duyguların karışıklığıyla Danyar'ın ürkek ve ısrarlı ilgisine sığınmak ister. Zaten tabiatın coşkusu, havadaki hafif ağustos rüzgârı, yıldızların parlaklığı, ovanın genişliği duyguları depreştirmiş olmalı ki Cemile aniden türkü söylemeyi bırakarak Danyar'dan bir türkü söylemesini ister. Seyit'in buradaki iç sesi: "Ondan türkü söylemesini niçin istemişti acaba? Belki öylesine istemişti, belki de onu konuşturmak istiyordu" (Aytmatov, 2011, s. 42) diyerek okuyucuyu Cemile'nin saklı duygularına hazırlamaktadır.

⁸ Stefan Zweig'in *Acımak* adlı romanında başkahraman Teğmen Holfmiller, yemekli bir davet sonrasında ev sahibi Kekesfelva'nın 17 yaşındaki kızını nezaket gereği dansa kaldırmak istemiştir. Ancak Edith adlı bu genç ve güzel kızın belden aşağısı felçli olduğu için yürüyemediğinden haberi yoktur. Bu durumu acı bir şekilde öğrendikten sonra ise Cemile'nin yaptığı gibi özür dileme gayretine girmiştir. Bu süreçte Edith, aynen Danyar'ın Cemile'ye âşık olması gibi Teğmen'e âşık olmuş, teğmen ise Cemile'nin Danyar'a karşı hissettiği gibi merhamet ve acıma duygusundan kaynaklanan bir sevgi beslemeye başlamıştır. Ayrıca romanda, ev sahibi Kekesfelya, yaşadığı evi, bir ticaret sırasında evini satan kadın müşteriyi dolandırarak çok ucuza satın almış, sonradan kadının samimi duyguları karşısında yaptığı işten pişman olarak kendini affettirmek için kadına evlenme teklif etmiştir. Bu evlilikten Edith dünyaya gelmiş ve o da felçli kalmıştır. Edith'in doktoru Kordon da körlükten kurtaramadığı bir kadın hastasına karşı kendisini sorumlu hissederek onunla evlenmiştir.

Danyar, ilk teklifte çekingen davranarak türkü söylemez. Bu kez Cemile daha cüretkâr bir ses tonuyla Danyar'a hiç âşık olup olmadığını sorar. Bu hamle, yapılan şakadan dolayı affettirme veya ortamı yumuşatma çabası olmakla birlikte, duygu yoğunluğu yaşayan bir kadının davetkâr girişimi olarak da değerlendirilebilir. Nitekim yazar bu üçlünün yolculukları sırasında içinde buldukları tabiatın tablosunu tasvir ederek uygun bir ortam hazırlamıştır. Üstelik ot biçme zamanı tarlada Osman'ın Cemile'ye: "Aslında için gidiyor, arzudan kuduruyorsun ama yine de burun kıvırıyorsun." şeklinde yakınlaşma çabalarına karşılık Cemile'nin kızgınlıkla: "Belki içim gidiyordur, kader öyle yapmış ve sen dalga geçiyorsun!" (Aytmatov, 2011, s. 18-19) cümlesinden, bu teklifin, daha samimi bir ortama meyilli bir kadının tahrike dayalı küçük adımları olduğu söylenebilir.

Cemile'nin sorusuna Danyar'ın cevabı gecikmez ve yanık sesiyle içli bir türkü söylemeye başlar. Cemile'nin Danyar'dan türkü söylemesini istediğinde değil de âşık olup olmadığını sorduğunda türkü söylemeye başlaması, gizli davete gizli bir icâbet olarak değerlendirilebilir. Başka bir ifadeyle her ikisi de aynı suskunluk sarmalının içinde birbirlerini küçük girişimlerle tahrik ederek iletişim kurmaktadırlar. Danyar türkü söylemeyi bıraktığında Seyit kendisini tutamayarak: "Bak gördün mü Danyar'ı?" diyerek beğenisini ifade etmiştir. Cemile de beğenisini: "Yahu sen neredeydin bugüne kadar? Hadi söyle, adamakıllı söyle!" (Aytmatov, 2011, s. 43) cümlesiyle ifade etmiştir. Bu beğeni ifadeleri Danyar'ı daha da cesaretlendirmiş ve daha gür sesle türkü söylemeye devam etmiştir. Suskunluk sarmalına göre birey dışlanma, ayıplanma, utanma gibi endişelerle söylemeye çekindiği fikirlerin veya yapmaya çekindiği davranışların toplum tarafından desteklendiğini gördüğünde bu fikir ve davranışları eskisinden daha gür savunmaya veya yapmaya başlar. Danyar'ın türkü söylemeye devam etmesi, özellikle Cemile'nin beğenisini kazanarak aralarındaki gizli iletişimi devam ettirmek istemesindedir. Cemile ile Danyar arasındaki bu duygusal yakınlaşmadan sonra Cemile'nin hareketlerinde fark edilir bir değişim olmuş, kabına sığmayan Cemile durgunlaşmıştır. Sadık'la evlendikten sonra Cemile'de bir değişim olmazken Danyar'la birlikteliği Cemile'yi başkalaştırmıştır:

O kahlakacı, saldırgan, çok konuşan Cemile yoktu şimdi. Sönük gözlerine, duru bir bahar hüznü dolmuştu. Yolda giderken inatla hep bir şeyler düşünüyordu. Dudaklarında hülyalı bir gülümseme vardı. Hep dalgındı. Yalnız kendisinin bildiği bir şeye için için sevindiği, mutlu olduğu da anlaşılıyordu... Danyar'dan uzak duruyor, onun gözlerine hiç bakmıyordu (Aytmatov, 2011, s. 48).

Hatta Danyar'a kendini daha fazla kaptırmamak için Onbaşı Orozmat'a artık istasyona gitmeyeceğini söyleyerek başka bir iş talebinde bulunmuştur. Bu vesileyle Cemile, Danyar'dan uzakta olursa adlarını kötüye çıkaracak bir ilişkinin

de başlamadan biteceğini düşünmekte, bir nevi yasak ilişkiye kapılmamak için direnmektedir. Üstelik Danyar'a, bu durumun kendisi için de zor olduğunu, sevgili olarak kendisine başka bir kadın bulmasını söylemiştir. Ancak bu sözler sadece Danyar'dan uzaklaşarak kocasına yakınlaşma ve törelere uyumlu hareket etme denemeleri olduğundan nihayetinde o da bu düşünceleri fazla koruyamamış ve Danyar'a olan hislerini açıkça ifade etmiştir: “Seni ona değişir miyim hiç? Sen öyle mi sandın? Hayır, hayır, asla! O beni hiç sevmedi. Mektubunun en sonunda bana tek bir selam söylüyordu, o kadar. Bundan sonra sevse de istemem. Kim ne derse desin” (Aytmatov, 2011, s. 26). Böylelikle Cemile, uzun zamandır içinde yaşadığı ancak bir türlü kelimelere dökemediği duygularını açığa çıkarmış, içine düştüğü sarmaldan kurtulmuştur.

Danyar

Savaştan sakatlanarak dönmüş ve Cemile'nin yaşadığı köye yerleşmiştir. İçine kapanık biridir. Bu özelliği hikâyede “Ona, duygu ve düşüncelerini gizlemesini öğreten, pek zahmetli geçmiş öksüzlük yılları mıydı?” (Aytmatov, 2011, s. 26) cümlesiyle ifade edilmektedir. Bu özelliğiyle de Danyar karakter olarak hayatı genellikle suskunluk sarmalının içinde yaşamaktadır. Ancak onu suskunluk sarmalında tutan güç, belli bir olay karşısında kınanma veya dışlanma endişesiyle çoğunluğun kararına uyma şeklinde değildir. O, bu mahcubiyet duygusunu her zaman yaşadığı için bu sarmal onun karakteriyle özdeşleşmiş durumdadır. Lakin bu özellik onun zamanla silikleşmesine, görmezden gelinmesine neden olmaktadır. Askerden ilk geldiği zamanlarda aksakallar tarafından övüldüğü, köydekiler tarafından takdirle karşılandığı, herkesin ilgi odağı olduğu hâlde suskunluğu nedeniyle zamanla varlığını unutturmuştur: “İnsanlara sokulmayı, hep çekingen kalması, ona ilgiyi azalttı ya da sadece merhamet edilen bir kişi gibi görmeye başladılar... Bir insan kendini gösterecek bir şey yapmazsa, yavaş yavaş unutulur gider” (Aytmatov, 2011, s. 30).

Danyar köyde, tarladan elde edilen mahsulleri istasyona taşımakla görevlidir. Ancak ayağındaki aksaklıktan dolayı çuvaları taşımakta zorlanmaktadır. Yardımına ise Cemile yetişmiştir. İki kişi beraber sürekli istasyona çuval taşımaktadırlar. Köyle istasyon arasındaki yol boyunca birbirlerine ısınmışlar ancak içlerinden geçeni uzun süre birbirlerine sözlü olarak ifade edememişlerdir. Sözüne esirgemeyen, ağzına geleni söyleyen Cemile, yaşadığı duyguları açıkça ifade edemez olmuştur. Suskunluk sarmalı hareketlerine yansımış, konuşma sözle değil davranışlarla yapılmaya başlamıştır. Aynı duygulara sahip iki kalp, birbirlerini küçük sinyallerle yoklamakta, karşı taraftan alacağı tepkiye göre bir sonraki davranışı belirlemektedir. Cemile'nin Danyar'dan türkü söylemesini istemesi, Danyar'a gönderilmiş bir sinyaldir. Cemile'nin bu sinyaline karşılık Danyar'ın yanık sesiyle söylediği türkü ise içinden geçenleri açığa vurmasıdır. Seyit de bunun farkındadır:

Beni çok şaşırtan şey, bu türkülerin melodisindeki coşku, tutku ve yakıcılık idi. Buna nasıl bir ad vereceğimi bilemiyordum. Bugün de bilemiyorum. Bu, yalnız bir ses miydi, yoksa onun yüreğinden taşan daha önemli başka bir şey mi? Ya da, dinleyeni böyle coşkuya düşüren, en gizli düşünceleri uyaran bir şey mi? (Aytmatov, 2011, s. 43).

Danyar aşkını, söylediği türkülerle belli etmektedir ve yazarın ona güzel türkü söyleyebilme, yanık sesli olma meziyeti vermesi suskunluk sarmalından kurtulup duygularını ifade edebilmesini kolaylaştırmaktadır. Türküleriyle Cemile'nin yanında sarmaldan kurtulsa bile toplumda yine suskunluğunu korumakta, silik, görünmez bir şekilde hayatını devam ettirmektedir. Toplumda varlığıyla yokluğu kimsenin dikkatini çekmeyen Danyar gibi birinin herhangi bir olayda şüpheleri üzerine çekmesi diğerlerine göre daha uzak bir ihtimaldir. Dolayısıyla Danyar'ın Cemile ile yaşadıklarından son ana kadar kimsenin haberinin olmaması Danyar'ın görünmezliği ve suskunluğundandır. Çünkü "suskunluk Danyar'ın her zamanki hâliydi" (Aytmatov, 2011, s. 40). Ayrıca toplumdaki dışlanma veya kınanma endişesi, Danyar'ın evli bir kadınla birlikteliğine engel olmamıştır. Çünkü Danyar zaten suskunluğu nedeniyle toplumda silik bir silüettir. Hatta toplumda kimsenin itibar etmediği sakat, kimsesiz, fakir, evsiz barksız delikanlıyı Cemile'nin muhatap alarak şakalar yapması Danyar'ı utandırmasa bile bu şakalar onu Cemile'ye yakınlaştırmıştır.

Seyit

Hikâyenin anlatıcısı ve Cemile'nin kayınbiraderidir. Tüm olaylar onun gözlemleriyle anlatılır. Daha hikâyenin başında onun bir ressam olduğu anlaşılmaktadır: "İşte yine o mütevazı çerçeveli tablonun karşısındayım. Yarın sabah erkenden avıla⁹ gitmem gerek. Tabloya, sanki bana iyi yolculuklar dileyecemmiş gibi, dikkatle ve uzun uzun bakıyorum" (Aytmatov, 2011, s. 7). Seyit'in hem ressam hem anlatıcı olması tesadüf olmasa gerek. Çünkü mesleği gereği iyi bir gözlem yeteneğine sahip olan ressamın gözlemleriyle oluşan bir hikâye okunacağına işaretleri daha ilk sayfada okuyucuya hissettirilir. Üstelik hikâyedeki suskunluk sarmalının ilk örneği de yine ilk sayfada Seyit tarafından verilmektedir: "Ben bu tabloyu daha hiçbir sergiye yollamadım. Üstelik onu, avıldan gelen akrabalarımın da göstermiyor, onlardan saklamaya çalışıyorum. Tabloda utanılacak bir şey olduğu için değil, bir sanat eseri olmaktan uzak olduğu için" (Aytmatov, 2011, s. 7).

Yukarıdaki cümlelerden Seyit'in hem dışlanma korkusuyla hem de beğenilmeme endişesiyle sarmala büründüğü anlaşılmaktadır. Kendisi iyi bir resim çizmiştir ki bunu devam eden cümlelerde tüm detaylarıyla okuyucunun zihnine de çizmektedir. Üstelik henüz bir sergiye yollamasa bile ileride yollamayı düşünmektedir. Dolayısıyla kendisi de iyi bir resim çizdiğinin farkındadır ancak

⁹ Avıl veya ayl Kırğızcada köy anlamında kullanılmaktadır.

çizdiği resimde Danyar ve Cemile'nin bulunması, Seyit'te endişe ve korkuya neden olmakta, bu nedenle korkuya kapılarak resmi saklamakta, henüz sarmaldan çıkmaya hazır olmadığı için suskunluk sarmalında kalmaktadır. Hikâyenin sonunda ağabeyi Sadık tarafından parçalandığı için yeniden çizdiği bu resim Seyit'in, aslında Cemile ve Danyar arasındaki ilişkiden başından beri haberi olduğunu ortaya çıkaran tablosudur. Ancak şimdilik “utanılacak bir şey olduğu için değil, bir sanat olmaktan uzak olduğu için” diyerek bunu sadece akrabalarından değil okuyucudan bile gizlemektedir.

Seyit, yengesi Cemile ile Danyar'ın arasında filizlenen yakınlaşmayı en başından beri gözlemlemektedir. Ama aslında kendisi de Cemile'ye çocuksu bir yakınlık duymaktadır. Yengesini okuyucuya tanıtırken *yenge* yerine *Cemile* şeklinde adını kullanmayı tercih etmektedir. Ağabeyinin eşi olduğu için kendisiyle iletişim kurarken *cene* (yenge) hitabını kullansa da hikâyedeki anlatıcı rolüyle yengesinden bahsederken Cemile şeklinde adını kullanması yengesine karşı içinde beslediği çocuksu aşkı göstermektedir: “Cemile’yi süzerken, koşup bozkıra kaçmak geliyordu içimden. İçimdeki o anlaşılmaz korkunun ve anlaşılmaz sevincin üstesinden nasıl geleceğimi, bağıra bağıra yere göğe sormak geliyordu” (Aytmatov, 2011, s. 53). Ancak Seyit bunu hiçbir zaman yengesine hissettirememekte, ağabeyinin eşine karşı böyle bir düşünceye sahip olmasının açığa çıkmasıyla başta yengesi ve yakın ailesi olmak üzere çevreden göreceği tepkilerden dolayı sessiz kalmayı tercih etmektedir. Bu durumu okuyucuyla şu cümlelerle paylaşmaktadır:

Çok iyi dost olmuştuk ama birbirimizi adlarımızla çağırarak kadar değil. Ayır ailelerden olsaydık ona herhâlde Cemile derdim, ama ağabeyimin karısı olduğu için Cene (yenge) diyordum. O da kiçine-bala (küçük çocuk) diye çağırırdı. Oysa ben artık küçük bir çocuk değildim ve aramızdaki yaş farkı da büyük değildi. Ama avılda âdet böyledir. Gelinler kocalarının kardeşlerini “kiçine-bala” ya da “kaynım” diye çağırırlar (Aytmatov, 2011, s. 9-10).

Seyit'in, yengesine adıyla hitap etmek istediği hâlde köydeki âdetlerden dolayı yenge diye hitap etmesi onun sarmalda kaldığını göstermektedir. Ona adıyla hitap etmek istemesi ise kendisini ona daha yakın hissetmek istemesindedir. Üstelik kendisinin artık çocuk olmadığını, Cemile ile aralarındaki yaş farkının fazla olmadığını vurgulaması bu yakınlaşma çabasının göstergesidir ve bunu da sarmalda kalarak sadece okuyucuya hissettirmektedir. Bunu Onbaşı Orozmat'ın, çuval taşıma işi için Cemile'yi kayınvalidesinden istediği zaman aralarında geçen diyalogdan da anlamaktayız. Kayınvalidenin, kadınların zaten gün boyu çok yorulduklarını ve çuval taşıma işi için uygun olmadıklarını söyleyerek Orozmat'ı terslemesi üzerine Orozmat: “Bizim Seyit pek yiğittir... Seyit varken kimse ona (Cemile'ye) dokunamaz... Öyle değil mi Seyit? Sen ne dersin?” (Aytmatov, 2011, s. 12) sorusu üzerine Seyit'in iç

konuşması onun kıvama geldiğini göstermekte ve artık çocuk olmadığı için Cemile hakkındaki hislerini perçinlemektedir.

Onbaşının beni övmesi, büyük adam yerine koyup fikrimi sorması, koltuklarımı kabartmıştı doğrusu. Cemile ile istasyona gitmenin hoş bir şey olacağını da düşünmüştüm. Büyük adam gibi ciddileşerek, anneme: '(Cemile'nin) Başına bir şey mi gelir sanıyorsun? Kurtlar kapacak değil ya!' dedim. Tecrübeli bir arabacı gibi dişlerimin arasından bir tükürük savurarak ve acele işi olan bir insanmışım gibi, kamçımı arkamdan sürüdüm. Böbürlenerek omuzlarımı da dikleştirmiştım (Aytmatov, 2011, s. 12-13).

Seyit, köydeki delikanlıların Cemile'nin etrafında dolaşmalarından rahatsızlık duymakta, onu bu tür ortamlardan uzaklaştırmaya çalışmakta, yanındaki erkeklere Cemile'nin koruyucusu olduğunu hatırlatıcı sözler söylemektedir: "Böyle zamanlarda yerli yersiz lafa karışır, patavatsız konuşmalar yapar, bu çapkınları alaya almaya çalışırdım. Bunu beceremeyince de kendimi kaybeder, bir öküz gibi şişip hırıltılar çıkararak solurdum. Gençler bu hâlime gülmekten katılırlardı" (Aytmatov, 2011, s. 17). Gülünç duruma düşme veya alaya alınma pahasına da olsa Seyit'in çapkın gençlere karşı yengesini korumaya çalışması bu tür durumlarda onun sarmala girmedikini göstermektedir. Ancak Cemile'nin kafasındaki düşünceleri de tahmin etmektedir:

Cemile benimle birlikte onların önünden geçip giderken başımı gururla kaldırır, kıskırtıcı bir eda ile omuzlarımı oynatır, sessizce gülümserdi. Onun bu gülümseyişinde ben hem bir sevinç, hem de meydan okuma bulurdum. O zamanlar, belki içinden: 'Hey küçük budala, gitmek istesem beni kim tutabilir? Bütün aile gözcülük etse, yine de gitmek istediğim zaman beni durduramazsınız!' diye düşünüyordu. Böyle anlarda ben, bir suçluluk duygusuyla susardım (Aytmatov, 2011, s. 18).

Seyit'in, Cemile'nin böyle bir düşünceye sahip olabileceğini düşünmesi aslında ilerde olabileceklerin de işaretini vermektedir. Suçluluk duygusuyla susması ise Cemile'yi böyle bir ilişkinin içinde hayal bile etmek istemeyerek suskunluğa bürünmesidir: "Evet, Cemile'yi kıskanıyordum, onu putlaştırıyordum, yengem olmasından gurur duyuyordum. Onunla ikimiz çok sıkı dost olmuştuk ve birbirimizden hiçbir şeyi gizlemiyorduk" (Aytmatov, 2011, s. 18). Seyit her ne kadar "birbirimizden hiçbir şeyi gizlemiyorduk" dese de aslında Seyit, Cemile hakkında okuyucuyla paylaştığı düşünceleri Cemile'den gizlemektedir. Ayrıca Seyit'e göre Cemile "gitmek istesem beni kim tutabilir?" şeklinde bir düşünceye sahip olduğu hâlde bunu dile getirememektedir. Bu durum her ikisinin de suskunluk sarmalında olduğunu göstermektedir.

Cemile'nin, Danyar'a sürekli şakalar yapması neticesinde Danyar'ın Cemile'ye karşı farklı gözle bakmaya başladığını anlayan Seyit: "O bile ona böyle bakarsa başkaları ne yapmaz?" diye düşünerek ilk başlarda içinde Danyar'a karşı düşmanca hisler beslemeye başlamıştır. Ancak bu hırsını söze dökmemiş,

ağır bir şakayla onu cezalandırmak istemiştir. Köyün diğer delikanlıları karşısında küçük düşme pahasına yengesini savunan Seyit, Danyar'ın Cemile'ye bakışları karşısında suskun kalmakta, intikamını ağır bir şakayla cezalandırarak almaya çalışmaktadır. Bu cezanın, Danyar'ı diğerlerinden daha tehlikeli görmesinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Nitekim diğer gençlerin Cemile'ye olan hisleri gelip geçici bir hevestir, ancak Danyar'ın karakteri gelip geçici heveslere uygun değildir. Ağır çuvalları beraberce kaldırmak için Cemile'nin elini tutmak zorunda kaldığında yüzü kıpkırmızı olmuş ve Cemile'nin yüzüne hiç bakamamıştır. Böyle utangaç bir delikanlının bir kadına bakıyor olması duygularının heves olmadığını göstermektedir. Seyit de bunun farkındadır ve bunu büyük bir tehdit olarak gördüğünden ona ağır bir şakayla karşılık vermiştir. Burada Seyit'in sarmaldan çıkarak farklı bir şekilde de olsa hislerini Danyar'a yansıtması, yengesini korumak isteyen bir kayınbiraderin savunması olabileceği gibi Cemile'ye çocukça âşık olan birinin kıskançlığı da olabilir. Her iki durumda da Seyit: "Aralarındaki ilişkiyi hâlâ iyi anlamış değilim. Bu konuyu düşünmeye korktuğumu da itiraf etmeliyim." (Aytmatov, 2011, s. 51) diyerek hislerini farklı şekilde yansıtmakta ya da tamamen suskunluğa bürünmektedir.

Aslında Seyit, Cemile'ye karşı hislerinden emindir, ancak Cemile ile Danyar'ın birbirlerine yakınlaşmaları, Seyit'e Cemile'nin yenge olduğunu hatırlatmaktadır. Onu, Cemile'ye karşı hislerinden dolayı içine alan suskunluk sarmalı, Cemile'yi de Danyar'a olan hislerinden dolayı içine almıştır. Ancak burada Seyit'in sarmalı Cemile'nin sarmalından daha derindir. Nitekim Cemile tüm tabulara rağmen Danyar'a olan hislerini açığa vurduğu hâlde Seyit, yengesine karşı hislerini belli edememiş, onun gözünde hep kiçine bala (küçük çocuk) olarak kalmıştır. Seyit'in, Cemile ile Danyar arasındaki yakınlaşma karşısında suskunluğunu koruyabilmesi ve içindeki duyguları açığa çıkararak suskunluk sarmalından kurtulabilmesi ikisinin birlikteliğini resmederek mümkün olabilmıştır. Cemile'ye karşı hislerini açığa çıkarabilmesi ise bu hikâyeyi kaleme almasıyla mümkün olmuştur.

Seyit'in Cemile'ye karşı beslediği hisler, Cemile ile Danyar köyden kaçarlarken tam olarak ortaya çıkmıştır. Onu tamamen kaybedecek olmanın verdiği acı, bu duyguları netleştirmiştir. Onları köyden kaçarken gören Seyit: "Bana en yakın ve en sevdiğim insanlardan ayrılmıştım. İşte o zaman, yerde uzanıp yattığım o anlarda, birden anladım Cemile'yi sevdiğimi. Evet, sevmiştim ve bu benim ilk çocukluk, ilk gençlik aşkımdı." (Aytmatov, 2011, s. 66) demektedir. Böylece karakterin söylemi dikkate alındığında kendini bulduğu ya da kişiliğini inşa ettiği, böylece kendi sesini duyurup (Gün, 2024, s. 360) sarmaldan çıktığı söylenebilir.

Cemile gittikten sonra hakkında köyde çıkan dedikodular ve karalamalar karşısında da Seyit'in suskunluk sarmalına kapıldığı görülmektedir. Çünkü Cemile'yi suçlamayan tek insan Seyit'tir. O, Cemile'nin Danyar'la birlikte mutlu

olacağına inanmaktadır. Ancak toplumda Cemile hakkında böylesine karalamalar yapılırken onun Cemile hakkında olumlu bir düşünceye sahip olduğunu belirtmesi, toplumdaki dışlanmasına neden olacağından sessiz kalmaktadır. Nitekim Neumann (1998, s. 81), bireyin dışlanmaktan kaçınmasını bir varoluş sorunu olarak görmektedir. Seyit, Cemile'ye sitem eden annesini de teselli etmek istemekte, ancak aynı endişelerden dolayı yine sarmalda kalarak suskunluğa bürünmektedir: "Annemi kucaklamayı, yatıştırmayı, ona Danyar'ın nasıl bir adam olduğunu anlatmayı ne kadar isterdim. Ama buna cesaret edemedim. Çünkü hayatı boyunca çekeceği bir acı vermiş, onulmaz şekilde yaralamış olurdum" (Aytmatov, 2011, 68).

Cemile'nin arkasından olumsuz ifadelerle suçlayanlardan biri de Osman'dır. Cemile'ye ağır hakaretler ederek kimsenin haberi olmadan böyle bir olayı nasıl yapabildiklerini söylediğinde Seyit'in sessiz kalması, onun bir başka suskunluk sarmalını göstermektedir: "Bu konuşmayı dinlerken Osman'a şöyle diyeceğim geliyordu 'Ot yığını arasında Cemile'nin seni nasıl terslediğini unutmuş olamazsın, adi herif! Sen mi namus taslıyorsun?'" (Aytmatov, 2011, s. 69). Burada Osman, elde edemediği Cemile'ye karşı savunma refleksiyle âdeta ondan intikam almaktadır. Bu durumda Seyit'in suskunluğu iki nedenden ötürü olabilir. Birincisi Osman'ın Cemile'ye yönelik arzusunun ortaya çıkmasıyla birlikte Seyit'in böyle bir durumdan haberi olduğu hâlde suskun kaldığı da ortaya çıkacaktır ve Seyit bundan endişelenmektedir. İkincisi ise Osman'ın bu durumunu gündeme getirmesi durumunda toplum nazarında Seyit'in Cemile'yi savunduğu algısı oluşabilecektir. Her iki durumdan dolayı Seyit yine sessiz kalmayı tercih etmektedir. Ancak günün birinde ağabeyi Sadık'ın, Seyit'in çizmiş olduğu ve iki âşığın birlikteliğini anlatan resmi bulmasıyla Seyit'in olanlardan en başından beri haberdar olduğu ortaya çıkmıştır. Ağabeyi Seyit'i hainlikle suçlamıştır. Seyit ise: "Niçin hain oluyormuşum ben? Kime ihanet ettim? Aileme mi, soyumuza mı? Ben gerçeğe, hayatın gerçeğine, o iki insanın gerçeğine ihanet etmedim. Ama bunu kimseye anlatamazdım. Annem bile anlamazdı beni." (Aytmatov, 2011, s. 70) diyerek hain olmadığını bile söylemekten çekindiğini dile getirmektedir. Çünkü Seyit'e göre asıl hainlik, yaşanan bu yasak ilişkinin gizliliğini açığa çıkarmak, bunu en başından beri herkese söylemiş olmaktır. Ona göre Cemile ve Danyar mutluluğu törelere rağmen birbirlerinde bulmuşlar ve gereğini yapmışlardır. Ancak Seyit, bu düşüncesini de yine sadece okuyucuyla paylaşabilmekte, kimseye böyle bir düşünceye sahip olduğunu söyleyemeyerek suskunluk sarmalında kalmaktadır.

Kayınvalide

Hikâyede iki kayınvalide bulunmaktadır. Biri Seyit'in annesi, diğeri Cemile'nin kocası Sadık'ın annesi. Sadık'ın babası öldükten sonra Seyit'in babası dul kalan kadınla evlenmiştir. Olayı Seyit şu cümlelerde anlatmaktadır:

Kabilede hâlâ yaşatılan eski geleneğe göre, dul bir kadının çocuklarını alıp başka yere gitmesine izin verilmez. Onun için bizimkiler bu kadını babamla evlendirmişler. Babam ölenin en yakın akrabası olduğundan, atalarının ruhuna saygısı ve ödevi, onu bu kadınla evlenmeye mecbur etmiş. Böylece bizim evde ikinci bir aile olmuş (Aytmatov, 2011, s. 9).

Bu cümlelerden de anlaşılacağı gibi dul kadının en yakın akrabasıyla evlenmesi bir tercihten ziyade törelerin getirdiği bir zorunluluktur. Ancak kadının bu evliliğe rızasının olup olmadığı hikâyede yer almamaktadır. Her detayın en ince ayrıntısına kadar anlatıldığı eserde kocası ölen kadının ruh hâlinin yansıtılmaması törelerin ağırlığının göstergesidir. Töreler bu kadına başka bir seçenek sunmamakta, o da törelere boyun eğerek gerçek duygularını dile getirememekte, suskunluk sarmalına bürünmektedir. Durum tersten okunduğunda kocası ölmüş bir kadının iki çocuğuyla zor bir hayat yaşama ihtimalinden dolayı Seyit'in babasıyla evlendirilmesi, hiçbir sosyal güvencesi olmayan bu kadın için o günün şartlarında bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. Ancak kadının bu perspektifle yaklaşarak bu evliliği nimet olarak görmesi durumunda suskunluk sarmalından bahsedilemez.

Kayınvalidenin bir başka suskunluk sarmalı Onbaşı Orozmat'la aralarında geçen diyalogda görülmektedir. Orozmat, köyde erkek kalmamasını bahane ederek Cemile'yi çuval taşıma görevi için görevlendirmeye gittiğinde kayınvalide: "İşte bu olmaz! Kadınların çuval sırtlayıp araba yükledikleri nerde görülmüş? Hayır yavrum, olmaz, benim gelinimi rahat bırak. Her zaman yaptığı işleri yapsın yine. Zaten benim gün yüzü gördüğüm yok. İki evin işini yapmak, iki evin üstesinden gelmek kolay mı?" (Aytmatov, 2011, s. 11) diyerek Cemile'nin kadın olmasını ve ev işlerini bahane olarak öne sürmektedir. Aslında kayınvalidenin dile getiremediği gerçek, kocası askerde olan taze gelinin, evinde, gözünün önünde, kontrol edilebilir durumda olmasını istemesidir. Eğer çuval taşımaya gönderirse kontrol zorlaşacaktır. Ancak bu endişesini açıkça ifade edememektedir. Orozmat da aslında bunun farkındadır, o da erkekler savaşta olduklarından rejimin baskısından dolayı kadınlara görev vermek zorunda olduğunu söylemekte, kayınvalidenin açık etmediği niyeti farklı cümleler kurarak devam ettirmektedir. Ancak avluda Seyit'i gördükten sonra: "Pekâlâ, gelininizi vermemek için pençenizi gösteriyorsunuz, ama bak, kayını var onun... O kimseyi sokmaz yanına... (Seyit'e) Gözünü iyi aç. Cemile'den sen sorumlusun! Seyit varken kimse ona dokunamaz." (Aytmatov, 2011, s. 12) diyerek ağız değiştirmesi ve bu sözlerden sonra kayınvalidenin razı olması, Cemile'yi göndermek istememesindeki asıl nedeni dile getiremediğini, uygun ortam oluştuktan sonra ise endişenin yok olmasıyla dile getirebildiğini göstermektedir. Kayınvalidenin Cemile'ye nasihat ederken söylediği sözlerden onun ileriye yönelik endişesini direkt söylemese de hissettirmeye çalışması olarak düşünülebilir:

Allah'a şükür, iyi bir eve, hayırlı bir yuvaya düştün. Burada mutlu olacaksın bir kadını mutlu eden şey çocuk doğurmak ve bir evde

bulunması gereken şeylere sahip olmaktır... yalnız şunu iyi bilmelisin ki, mutluluk ancak namus ve haysiyetini koruduğun sürece vardır. Bunu sakın unutma! (Aytmatov, 2011, s. 16).

Sadık

Seyit'in üvey ağabeyi, Cemile'nin kocasıdır. At bakıcılığı yapmaktadır. Onun Cemile ile evliliklerini Seyit şu cümlelerle anlatmaktadır: "Söylentiye göre, bir ilkbahar günü at yarışında Sadık, Cemile'yi geçememiş, bu ona pek ağır gelmiş ve bu yüzden Cemile'yi kaçırmış" (Aytmatov, 2011, s. 14). Sadık'ın Cemile'yi kaçırmamasının altında yatan farklı nedenler olabilir. Cemile'nin güzelliği, Sadık'ın Cemile'ye âşık olması bu nedenler arasında sayılabilir. Ancak kanaatimizce Sadık, aldığı yenilgi sonrası hissettiği gerçek duyguları gizlemek, bastırmak amacıyla Cemile'yi kaçırmıştır. Başka bir ifadeyle suskunluk sarmalına giren Sadık, sarmaldan çıkabilmek için konuşma eylemini Cemile'yi kaçırmak olarak yansıtmıştır. Böylece başarısızlığından ötürü toplum içinde kaybettiği itibarını da kazanmış olmaktadır.

Geleneklerine bağlı olan Sadık, bu bağlılığını askerden gönderdiği mektuplarda da göstermektedir. Mektupları her zaman babasının adına yazar, babasının hatırını sorduktan sonra üvey annesi, sonra öz annesi, kardeşler, aksakallar, yakın akrabalar ve en sonda da alelacele ilave edilmiş gibi küçük bir cümle ile "ve karım Cemile'ye de selam ederim" diyerek mektubu bitirirdi. Geleneklerine bağlı ataerkil bir toplumda anne ve özellikle de babanın bulunduğu bir ortamda bir erkeğin karısına karşı takınacağı tutum, Sadık'ın mektubuna da yansımaktadır. Karısını ön plana alarak diğerlerini geride bırakmak bir tarafa böyle bir davranış "kimsenin üzerinde durduğu, aklına getirdiği bir konu değildi. Asla söz konusu edilemezdi." (Aytmatov, 2011, s. 21). Üstelik Sadık sıralamada kendi annesini bile baybiçenin¹⁰ gerisinde bırakmaktadır.

Osman

Osman, hikâyedeki baskın olmayan karakterlerden biridir. Ancak Cemile'nin aslında geleneklerine bağlı biri olduğunun anlaşılmasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Köydeki birçok erkek askerdeyken onun niçin askerde olmadığı konusunda açıklayıcı bilgi yoktur, ancak erkeklerin olmamasını kendisi için fırsata çevirmeye çalışan ve bunun için kocası askerde olan kadınlardan istifade etmeye yeltenen bir karakterdir. Osman, hiçbir kadının kendisine direnemeyeceğini zanneden bir erkek olduğundan Cemile'nin kendisini reddetmesini hazmedememektedir: "Niye cilve yapıyorsun? Aslında için gidiyor, arzudan kuduruyorsun ama yine de burun kıvırıyorsun." (Aytmatov, 2011, s. 18-19) diyerek yenilgisinin intikamını almaya ve Cemile'yi kıskırtmaya

¹⁰ Baybiçe, Kırgızlarda erkeğin birden fazla kadınla evli olması durumunda erkeğin ilk evlendiği, yaş ve statü olarak üstün olan, sözü dinlenen kadınlara denmektedir. Seyit'in annesi o avluda baybiçe konumundadır.

çalışmaktadır. Cemile ise: “Belki içim gidiyordur, kader öyle yapmış ve sen dalga geçiyorsun. Ama şunu bil ki sersem kafa, yüz yıl asker karısı olarak kalsam, senin gibi iğrenç bir adamın yüzüne bile tükürmem!” (Aytmatov, 2011, s. 18-19) diyerek Osman’ın beklenti içine girmemesini söylemektedir. Burada Cemile’nin içinde bulunduğu zor durumu kadere yüklemesi aynı zamanda içinde dile getiremediği veya bastırmaya çalıştığı duyguların olduğunu göstermektedir ki kendisi de zaten “Belki içim gidiyordur” cümlesiyle suskunluk sarmalına girdiğini göstermektedir. Ancak onun bu sarmalını Osman “Aslında için gidiyor” diyerek açığa çıkarmakta, Cemile’nin de açığa çıkarmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla Osman suskunluk sarmalına giren değil Cemile’nin sarmalını çözen bir karakter görünümündedir.

Osman’ın içinde bulunduğu sarmal hikâyenin sonunda ortaya çıkmaktadır. Cemile ve Danyar’ın köyden kaçıp gitmelerinin ardından Osman, geçmişte Cemile’den ret cevabı almasının intikamını onun arkasından hakaretler ederek almaktadır. Üstelik böyle davranarak Cemile’ye sarkıntılık etmesinin duyulması hâlinde kendi uygunsuz davranışından dolayı karşılaşacağı suçlamaların üstünü örtmeye çalışmaktadır. Danyar’a tepki göstermesi ise Osman’ın ahlaki duyarlılığa sahip biri olmasından değil, Cemile’nin kendisine ret cevabı verip de silik bir karakter olan Danyar’ı tercih etmesindedir. Cemile ve Danyar’ı suçlayarak onları toplum nezdinde değersizleştirmekte, böylece kendi gayriahlaki girişimini meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

Sonuç

Cemile, Cengiz Aytmatov’un çocukken yaşadığı ancak suskunluk sarmalına girerek kimseye anlatamadığı olayların hikâyesidir. Bu hikâye, edebiyat çevrelerinde genellikle Cemile ve Danyar adlı iki genç arasında yaşanan yasak aşk olarak anılmaktadır. Ancak Cemile ile Danyar arasındaki bu yakınlaşmanın, Danyar açısından bakıldığında bir aşk olsa bile Cemile açısından bakıldığında bir aşktan ziyade acıma ve merhametten kaynaklı bir sevgi yoğunluğu olduğu söylenebilir. Nitekim Danyar, kimi kimsesi olmayan acınacak durumda birisidir ve Cemile’nin sürekli şakalarına maruz kalmaktadır. Cemile, yaptığı son şakadan sonra Danyar’ın affını kazanabilmek için ona yakınlaşmaya başlamış, Danyar da zaten öncesinden Cemile’ye karşı içinde gizli duygular beslediği için bu yakınlaşma çabasını daha da ileriye taşımıştır. Cemile kocasından görmediği ilgiyi Danyar’da bulmuş, Danyar da toplumdan görmediği ilgiyi Cemile’de bulmuştur. Böylelikle her ikisi de birbirlerine sığınmışlardır.

Dolayısıyla hikâyede dikkat çeken ve yüceltilen asıl aşkın, Aytmatov’un çocukluğunu temsil eden Seyit’in, yengesi Cemile’ye duyduğu masum çocuksu aşk olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim

Seyit bu duygusunu hikâyenin sonunda okuyucuyla paylaşırsa bile çocukluğunda duygularını hiç kimseye anlatamamıştır. Dolayısıyla Cemile de Seyit'in duygularının farkında değildir. O, Danyar'a sığınmış, mutluluğu onda bulmuştur ve Seyit'i sadece kayınbirader olarak görmektedir. Bu nedenle Seyit, bu hikâyede pasif üçüncü konumundadır. Ancak o, bu durumdan şikâyetçi değildir. Çünkü Cemile'ye olan duygularını dile getirmesi durumunda tüm toplum tarafından yadırganacağını kendisi de bilmektedir. Üstelik Cemile ile Danyar arasındaki yakınlığın başından beri farkındadır. Bu yüzden Seyit, masum çocukluk aşkını bir beklenti uğruna değil yapacağı resimlere ilham olarak sürdürmektedir. Toplum tarafından dışlanmamak için de suskunluk sarmalıyla kendisini korumaya almaktadır. Aytmatov, çocukken kimseye anlatamadığı bu aşkını, yazar olarak belli olgunluğa ulaştıktan sonra bu eser aracılığıyla okuyucuyla paylaşmıştır. Böylece toplumda dışlanma, ayıplanma, soyutlanma gibi endişe ve korkularla gündeme getiremediği düşüncelerden dolayı girdiği suskunluk sarmalından kurtulmuş olmaktadır.

Aytmatov, eserinde az sayıda karaktere yer vermiştir. Bu sayede onların iç dünyalarını, yaşadıklarını, duygularını detaylı bir şekilde tasvir edebilmiştir. Araştırmamız açısından ise hikâyede az sayıda karakterin iç ve dış dünyalarının derinlemesine tasvir edilmesi, onların girdikleri suskunluk sarmalını tespit edebilmemizi kolaylaştırmaktadır. Hikâyeye adını veren başkarakter Cemile, onun yasak sevgilisi Danyar, askerdeki kocası Sadık, Cemile'yi istismar etmeye çalışan Osman, olacakları önceden sezmiş gibi Cemile'ye nasihatlerde bulunan kayınvalide hikâyenin başlıca kahramanlarıdır. Bu kahramanların hepsinin de hikâye boyunca farklı suskunluk sarmalı tarafından kuşatıldığı tespit edilmiştir. Ancak hikâyede suskunluk sarmalına en çok kapılan ve sarmalda en çok kalan kişinin Seyit olduğu görülmektedir. Seyit'in, avlunun koruyucu cigiti (delikanlısı, yiğidi), Danyar'ın yol arkadaşı, Cemile'nin kayınbiraderi, Sadık'ın üvey kardeşi, Cemile'ye âşık pasif üçüncü, hikâyenin anlatıcısı ve yazarın çocukluğunun temsilcisi olarak farklı şekillerde hikâye boyunca birçok kez sarmalda kaldığı görülmektedir.

Gerek Seyit'in gerekse diğer karakterlerin hikâye boyunca farklı türde sarmala girdikleri tespit edilmiştir. Genellikle toplumdan dışlanmamak, ayıplanmamak amacıyla fikirlerini veya yaşadıklarını dile getirememek şeklindeki sarmal hikâyedeki en yaygın sarmaldır. Bunun dışında toplumdan nasıl bir tepki alınacağını bilinmemesi durumunda girilen

sarmalın hikâyede yer aldığı tespit edilmiştir. İkinci türdeki sarmaldan kurtuluş, toplumun tepkisini ölçmek amacıyla küçük sinyaller gönderilmesinin ardından olumlu karşılık bulunmasıyla mümkün olmuştur. Birinci türdeki sarmaldan kurtuluş ise ya kaçarak köyü terk etmek ya da bu hikâyeyi kaleme almakla son bulmuştur.

Hakem Değerlendirmesi: Kör hakemlik.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Tek Yazar %100.

Etik Komite Onayı: Yazar tarafından çalışmanın etik kurul iznine tabi olmadığı bildirilmiştir.

Finansal Destek: Yazar çalışma ile ilgili bir finansal destek alınmadığını bildirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çalışma ile ilgili potansiyel çıkar çatışması bulunmadığını bildirmiştir.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarına aittir.

KAYNAKÇA

- Akın, C. (2015). Cengiz Aytmatov'un eserlerinde vicdan. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(4). 1561-1567. Doi:10.7884/teke.524
- Akmataliyev, A. (1998). *Cengiz Aytmatov'un dünyası*. Atatürk Kültür Merkezi.
- Aktaş, A. (2024). Kamu diplomasisi aktörü olarak kanaat önderliğinin Kırgızistan'daki yansması: aksakallar. Meltem Güzel (Ed.), *İletişim ve medya içinde* (s. 61-74). Eğitim. Doi: org/10.14527/9786257676335
- Alemdar, K. ve Erdoğan, İ. (1998). *Başlangıcından günümüze iletişim kuram ve araştırmaları*. Ereğ.
- Alemdar, K. ve Erdoğan, İ. (2005). *Öteki kuram - Kitle iletişim kuram ve araştırmalarının tarihsel ve eleştirel bir değerlendirmesi*. ERK.
- Aytmatov, C. (2021). *Selvi boylun al yazmalım*. (Mehmet Özgül, Çev.). Ketebe.
- Aytmatov, C. (2022). *Çocukluğum otobiyografik anılar*. (Fatma ve Serdar Arıkan, Çev.). Ketebe.
- Çelik, G. ve Ükübayeva, L. (2021). Kırgızistan'da Aytmatovşinaslığın ortaya çıkışı ve Aytmatov üzerine yapılan ilk çalışmalar (1956-1980). *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 9(24), 33-50.
- Çelik, R. (2010). Cengiz Aytmatov'un eserlerinde savaşın görünmeyen yüzü ve kadınlar. *Folklor/Edebiyat*, 16(63), 163-168.
- Dıykanbayeva, M. (2015). Hatıralar ışığında Cengiz Aytmatov ve eserleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 169-188. doi:10.7884/teke.362
- Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi anlamak*. Pozitif.
- Gariper, C. (2014). Cengiz Aytmatov'un Cemile adlı hikâyesinde insanın kendisi olması problemi ve aşk. *İlmi Araştırmalar*, (23), 59-72.

- Göz, K. (2015). Kırgız Edebiyatında Sosyalist Realizmin yeniden yorumlanması üzerine. *Gazi Türkiyat* (17), 99-112.
- Göz, K. (2020). Vurun Kahpeye ve Cemile bağlamında tip ve karakterlerin karşılaştırmalı incelemesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1). 539-551. doi:10.33206/mjss.503944
- Güler, B. Y. (2022). Antik Yunan felsefesi ve suskunluk sarmalı bağlamında Antigone Tragedyası. *Folklor Akademi Dergisi*, 5(2). 250-272. doi:10.55666/folklor.1088315
- Gün, E. (2023). İnce Memed serisinde toplumcu gerçekçiliğin izleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 455-470. doi: 10.51531/korkutataturkiyat.1344085
- Gün, E. (2024). Postmodern unsurlar ışığında Yedinci Gün. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), 355-370.
- Gün, F. (2022). İran Türk halk hikâyelerinde kadın tipleri. *Turkish Studies - Language*, 17(3), 889-902. doi: 10.7827/TurkishStudies.61808
- Kapani, M. (1998). *Politika bilimine giriş*. Bilgi.
- Kaplan, M. (2001). *Türk edebiyatı üzerinde araştırmalar – 3 Tip tahlilleri*. Dergâh.
- Kara, H. (2013). “Sömürgeciyi” tahayyül etmek: Cengiz Aytmatov’un kurmacasında Rusların edebî temsili. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 45(45), 113-138.
- Kolcu, A. İ. (2008a). *Bozkırdaki bilge Cengiz Aytmatov*. Salkımsöğüt.
- Kolcu, A. İ. (2008b). *Cengiz Aytmatov üzerine yazılar*. Salkımsöğüt.
- Neuman, E. N. (1998). *Kamuoyu suskunluk sarmalının keşfi*. (Murat Özkök, Çev.). Dost.
- Oktay, A. (1998). *Toplumcu gerçekçiliğin kaynakları*. Bilim Felsefe Sanat.
- Özyurt, C. (2023a). Aytmatov’un eserlerinde Sovyet çalışma hayatı ve emekçi ilişkileri. *Bilgi*, (106). 145-172. doi:10.12995/bilig.10606
- Özyurt, C. (2023b). Bir devrimci portresi olarak Elveda Gülsarı: kolhozlarda aile ve arkadaşlık ilişkilerinin kırılabilirliği. *İnsan ve Toplum*, 13(4), 121-143. doi:10.12658/M0709
- Roy, O. (2000). *Yeni Orta Asya – Ulusların imal edilişi*. (Mehmet Morali, Çev.). Metis.
- Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2009). *İletişim araştırmaları ve kuramları*. Beta.
- Tural, S. (2014). Eleştirel gerçekçilik bağlamında Mehmet Akif şiirine bir bakış. *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (1), 20-25. doi:10.29000/rumelide.133735
- Türk Dil Kurumu, (1998). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu.
- Yardımcı, M. (2007). *Destanlar*. Ürün.
- Yılmaz, F. (2021). Freud’un görüşleri ekseninde “Cemile” hikâyesinde aşk. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (4). 209-219. doi:10.51531/korkutataturkiyat.904535
- Zweig, S. (1958). *Acımak*. (Samih Tiryakioğlu, Çev.). Varlık.

EXTENDED SUMMARY

The spiral of silence, as a communication theory, was developed by Elisabeth Noelle-Neumann to observe the influence of public opinion on individual opinions. According to this model, individuals tend to remain silent or express their opinions according to the general opinions of society in order to not to be excluded from society, even if they have opinions contrary to public opinion. This silence can sometimes lead individuals to change their existing opinions and adopt the opinions of society, while in other cases, even if they believe in the correctness of their opinions, they may refrain from expressing them due to fear. In both cases, individuals suffer and cannot resist against public opinion.

This model, which is the focus of the study, is examined within the framework of the story of Jamila by the worldwide famous Kyrgyz writer Chyngyz Aitmatov. Indeed, the events experienced by the characters in Aitmatov's story of Jamila overlap with the communication theory of the spiral of silence. Jamila is the story of the events that Aitmatov experienced as a child but could not tell anyone due to entering the spiral of silence. It is built upon the forbidden relationship between a young woman named Jamila and Danyar, one of the bachelors in the village, after her husband Sadik goes to the army only four months after their marriage. This relationship, being described as forbidden, can be viewed in two dimensions. Firstly, the fact that this relationship is forbidden stems from the disapproval of the Kyrgyz society, which considers the institution of family as the cornerstone of both the small state and society. Secondly, the characterization of this closeness not as love but as a relationship stems from the feelings of pity rather than love that Jamila harbors towards Danyar. From Jamila's perspective, it can be said that this closeness is more of a love intensity arising from pity and compassion rather than love. The real love in the story is the childish love that Seyit, the narrator, harbors for his aunt Jamila but cannot share with anyone.

Therefore, it is possible to say that the main love that is highlighted and exalted in the story is the innocent childish love that Seyit, who represents Aitmatov's childhood, feels for his aunt Jamila. Indeed, although Seyit shares his feelings at the end of the story, he never shared his feelings with anyone during his childhood. Therefore, Jamila is not aware of Seyit's feelings. She has sought refuge in Danyar and found happiness in him, seeing Seyit only as a brother-in-law. Thus, Seyit is in a passive third position in this story. However, he does not complain about this situation because he knows that if he expresses his feelings for Jamila, he will be judged by the whole society. Moreover, Seyit has been aware of the closeness between Jamila and Danyar from the beginning. Therefore, Seyit continues his innocent childhood love not for an expectation but as inspiration for the paintings he will make. He also protects himself with the spiral of silence not to be excluded from society. Aitmatov shared this love that he could not share with anyone during his childhood through this work after reaching a certain maturity as a writer. Thus, he is freed from the spiral of silence he entered due to thoughts that he could not bring up due to fears such as exclusion, reproach, and isolation in society.

Based on this, in this study, the events experienced by Jamila and her relatives, who entered the spiral of silence due to the fear of exclusion from society as a result of a forbidden relationship, are examined through content analysis. The story of Jamila and the spiral of silence model have been discussed from different perspectives in the literature. However, a study focusing on Jamila and her relatives in the context of the

spiral of silence has not been encountered in the literature. Therefore, the study is important in this respect. In addition, the analysis and findings of the research will contribute to the ethical discussions especially made about the story. However, the study avoided a positive or negative approach in the framework of the spiral of silence. The closeness between Jamila and Danyar and the childish love Seyit feels for Jamila are focused on within the framework of the spiral of silence, not on how the characters should behave, but on how they behave. Aitmatov's inclusion of a small number of characters in his work facilitates our ability to identify the spiral of silence they entered. The main characters of the story, named after the story, are Jamila, her forbidden lover Danyar, her husband Sadık who is in the army, Osman who tries to abuse Jamila, and the mother-in-law who advises Jamila as if she has foreseen what will happen. It has been determined that all of these characters are surrounded by different spirals of silence throughout the story. However, it is seen that Seyit is the one who is most caught up in the spiral and stays in it the most. Seyit, the courtyard's guardian, Danyar's traveling companion, Jamila's brother-in-law, Sadık's stepbrother, passive third in love with Jamila, the narrator of the story, and the representative of the author's childhood, remains in the spiral many times in different ways throughout the story. It has been determined that both Seyit and other characters entered different types of spirals throughout the story. Generally, the most common spiral in the story is the one where individuals refrain from expressing their opinions or experiences in order not to be excluded or reproached by society. Apart from this, it has been observed that the spiral entered when it is not known what kind of reaction will be received from society is included in the story. Liberation from the second type of spiral occurred after receiving positive responses following sending small signals to measure the reaction of society. Liberation from the first type of spiral occurred either by fleeing the village or by writing this story; in other words, Aitmatov was able to get rid of the spiral of silence he entered due to the love he felt for Jamila during his childhood by writing this story.